

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΔΩΡΕΑ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ
ΑΝΕΣΤΙΑΝ

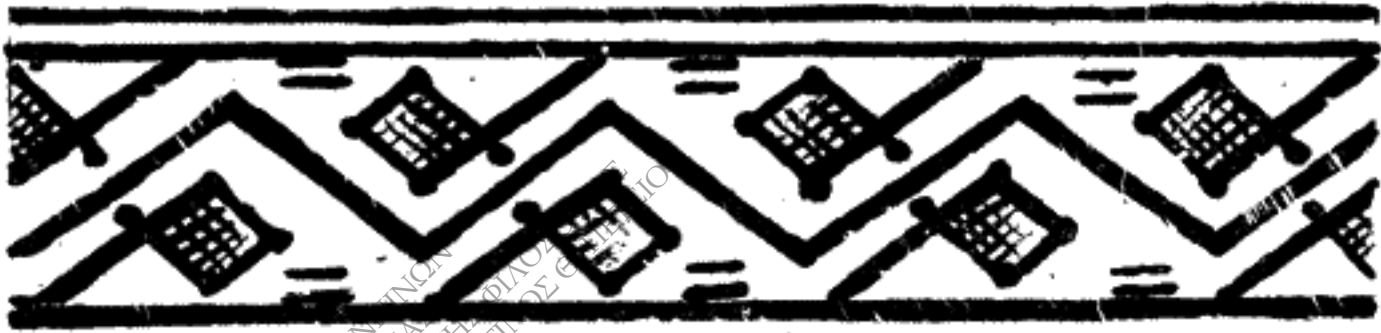
ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1939

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΝΑΣ ΕΡΩΤΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΗ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Τὰ δυὸ ἐκτενῆ κι' ἀποκαλυπτικά γράμματα τοῦ Περικλῆ Γιαννόπουλου πού δίνω σήμερα στή δημοσιότητα, ἔχουν μιὰ μικρὴ ἱστορία. Θὰ ἤθελα νὰ τὴ μεταφέρω ἐδῶ μὲ ὄλο τὸν κάπως μυθιστορηματικὸ χαρακτῆρα τῆς.

Τὸν περασμένο Σεπτέμβρη εἶχα πάνω στὸ γραφεῖο μου τὸ τεύχος τῶν «Νέων Γραμμάτων» τὸ ἀφιερωμένο στὸν Περικλῆ Γιαννόπουλο, ὅταν δέχτηκα τὴν ἐπίσκεψη μιᾶς γνωστῆς μου κυρίας, πού δὲ μπορῶ τώρα νὰ τὴν ὀνομάσω. Μπορῶ νὰ πῶ ὅμως ὅτι πρόκειται γιὰ ἕνα παλιὸ ἀθηναϊκὸ ὄνομα, πού ἐδῶ καὶ τριάντα-σαράντα χρόνια ἔπαιξε ἕνα σημαντικὸ ρόλο στὴν κοσμικὴ ζωὴ καὶ στοὺς ἀριστοκρατικοὺς κύκλους ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

Ἡ κ. Χ. (ὡς τὴν ποῦμε ἔτσι) πήρε λοιπὸν στὰ χέρια τῆς τὸ τεύχος καὶ διάβασε τ' ὄνομα μὲ πολλὴ συγκίνηση ἀλλὰ καὶ μὲ κάποια κατάπληξη. Καὶ μοῦ εἶπε:

— Πῶς θυμήθηκαν τὸ Γιαννόπουλο;

Ἐπειδὴ δὲν παρακολουθεῖ τὴ σημερινὴ πνευματικὴ κίνηση, τὴν κατατόπισα μὲ λίγα λόγια. Φαινόταν πάρα πολὺ συγκινημένη. Μοῦ εἶπε πῶς τὸν γνώρισε στενὰ καὶ γιὰ πολὺν καιρὸ, ἀλλὰ παρ' ὅλη τὴν ἐπιμονή μου, ἀπέφυγε νὰ μοῦ μιλήσει περισσότερο γι' αὐτόν.

Ἀπὸ τότε, κάθε φορά πού τὴ συναντοῦσα, δὲν ἔπαυα νὰ τῆς ζητῶ λεπτομέρειες γιὰ τὴ γνωριμία τῆς μὲ τὸν Περικλῆ Γιαννόπουλο. Σιγά-σιγά μοῦ ἀποκάλυψε πῶς ἐπρόκειτο γιὰ ἕνα δεκαετῆ δεσμό, πῶς εἶχε ἕνα μπαούλο γεμάτο γράμματά του κι' ἀνέκδοτες μελέτες, καὶ μὲ παρακαλοῦσε νὰ μὴ τῆς ἀναφέρω πιά αὐτὴ τὴν ὑπόθεση, γιατί τῆς ἀνοιγε μιὰ πληγὴ πού ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἔμενε κακὰ ἐπουλωμένη. «Τὸ πολὺ-πολύ, ἄμα πεθάνω, κατέληγε, θὰ σᾶς ἀφίσω τὰ γράμματα καὶ τὰ χειρόγραφα, ἀφοῦ σᾶς ἐνδιαφέρουν τόσο.»

Ἡ περιέργειά μου ὅμως μεγάλωνε περισσότερο, γιὰ νὰ γίνομαι κάθε φορά πιὸ ἀπαιτητικὸς. Μιὰ μέρα μοῦ λέει:

— Ἄνοιξα τὸ μπαούλο, πού εἶχα τουλάχιστον εἴκοσι χρόνια νὰ τὸ ἀγγίξω. Τᾶνοιξα

γιὰ χατήρι σας. Ἀλλὰ μοῦ ἔκανε τόσο κακό! Τὰ γράμματα εἶναι κιτρινισμένα, τὸ μελάνι ἔχει ξεθωριάσει. Δὲ θὰ μπορέσετε νὰ διαβάσετε τίποτα.

Ἀπὸ τὸν τόνο τῆς φωνῆς τῆς καταλάβαινα ὅτι ἡ ἐπιστροφή στὰ περασμένα τῆς ἔφερνε σχεδὸν μιὰ κρίση. Εἶχα ἀπελπιστεῖ πῶς θὰ μπορούσα νὰ ἐξιχνιάσω τὸ μυστήριό αὐτοῦ τοῦ δεσμοῦ καὶ τὸ ρόλο πού ἔπαιξε στὴ ζωὴ τοῦ Γιαννόπουλου, ὅταν μιὰ μέρα ἡ κ. Χ. ἔρχεται νὰ μ' ἐπισκεφθεῖ ἐντελῶς συντετριμμένη. Τῆς εἶχαν χτυπήσει θανάσιμα τὸ γάτο τῆς, πού ἦταν πιὰ ἢ μοναδική τῆς ἀγάπη στὸν κόσμο. Δὲ μπορούσε νὰ κρατηθεῖ. Ἐκλαιγε σχεδὸν σὰν μωρὸ παιδί. Τότε, μόλις ἔφερα πάλι στὴν κουβέντα τὸν Γιαννόπουλο, ἀρχισε αὐθόρμητα νὰ μοῦ μιλάει γι' αὐτόν, νὰ μοῦ ἀφηγεῖται τὴν ἱστορία τους, καὶ μοῦ φαινόταν, σὲ στιγμές, σὰ νᾶθελε νὰ ζωντανέψει καὶ νὰ ξαναζήσει τὰ περασμένα.

— Δὲν τὸν κατάλαβαν, μοῦ εἶπε. Αὐτὸς ἦταν καλλιτέχνης. Δέκα χρόνια ἔρωτα δυνατοῦ, ἀποκλειστικοῦ, πῶς πέρασαν σὰ νὰ ἦταν μιὰ μέρα! Δέκα χρόνια πού αὐτὸς ἀγωνιζόταν νὰ μὲ κατακτήσει, κι' ἐγὼ ὄλο τοῦ ἔφευγα, ἀκριβῶς γιατί καταλάβαινα πῶς τὸν ἀγαπούσα, πῶς ἦταν γιὰ μένα ὁ μόνος ἄντρας, καὶ μόνο μ' αὐτόν τὸν τρόπο μπορούσα νὰ τὸν κρατῶ δικό μου. Εἶχα τότε ὄλη τὴν ἐλευθερία μου, σὲ μιὰ ἐποχὴ πού ἡ γυναῖκα ἦταν τόσο περιορισμένη. Καὶ περνούσαμε, σχεδὸν πάντοτε, τ' ἀπογέματα μαζί. Παίρναμε τὸ μπάνιο μας στοῦ Σκαραμαγκᾶ. Τρέχαμε στὶς ἐξοχές. Μαζεύαμε λουλούδια. Πολὺ συχνὰ ἀνεβαίναμε στὴν Ἀκρόπολη. Μ' ἄφηνε νὰ προχωρῶ μερικὰ βήματα, κι' αὐτὸς στεκόταν νὰ μὲ κοιτάζει ἀνάμεσα στ' ἀρχαῖα μάρμαρα⁽¹⁾. Κι' αὐτὸ γινόταν συχνότατα. «Ὅλες μ' ἀγαποῦν! μοῦ ἔλεγε. Ἡ τάδε, ἡ δεῖνα, ὄλες περιμένουν τὸν ἔρωτά μου, καὶ μόνο ἐσὺ δὲ μοῦ δίνεις τίποτα! Γιατί, γιατί;»

(1) Τώρα ἀκόμη ἡ κ. Χ. διατηρεῖ μιὰ θαυμάσια ἀρχοντικὴ κορμοστασιά καὶ τὰ ἴχνη μιᾶς ὁμορφιάς γεμάτης λάμψη καὶ πνευματικότητά.

» Ήμουν, αλήθεια, πολύ σκληρή απέναντί του, ίσως γιατί του είχα δοσμένη όλη μου την ψυχή. Άλλά ήταν φτωχός ο Γιαννόπουλος. Κι' ήταν και ανίκανος να δουλέψει. Αυτό τόβλεπα, πώς ήταν ανίκανος να κάμει μιὰ δουλειά, πού να μπορεί ν' αντιμετωπίσει τις καθημερινές ανάγκες της ζωής. Δεν ήταν ένας άνθρωπος σαν τους άλλους. Παρ' όλ' αυτά, τον παρακίνησα να με ζητήσει απ' τους γονείς μου. Γιατί έρχόταν σπίτι μας, ήταν φίλος της οικογενείας μας. Άλλά μολονότι εκτιμούσαν τον Γιαννόπουλο και τον αγαπούσαν, δεν τον ήθελαν για γαμπρό. Του άρνήθηκαν με την πρόφαση πώς δεν είχα ακόμη ηλικία για γάμο. Ίσως τότε, αν επέμενα εγώ, να τελείωνε. Άλλά δεν επέμεινα. Είχα στο βάθος κάποιο φόβο. Θαύμαζα τον Γιαννόπουλο κι' ήθελα να τον κρατώ με κάθε τρόπο δικό μου, αλλά φοβόμουν το χαρακτήρα του, την έξαλλη ιδιοσυγκρασία του. Έξ' άλλου, οι γονείς μου ήθελαν να με δώσουν σε κάποιον άνθρωπο του παλατιού⁽¹⁾, πού ήταν όλο περιποιησεις μαζί μου. Άλλά δήλωσα ρητά πώς δεν παίρνω τον Γιαννόπουλο, αλλά δε θα πάρω και κανέναν άλλο.

» Και μετά την άρνηση, ο Περικλής έξακολουθούσε ναρχεται σπίτι, οι έγκάρδιες σχέσεις με την οικογένειά μου δεν άλλοιώθηκαν καθόλου. Άλλ' ύστερα από λίγο, εγώ έφευγα για το Παρίσι. Ν' απομακρυνθώ απ' αυτόν μου στοίχιζε πολύ, αλλά ή δίψα μου να ταξιδέψω, ή δίψα μου να γνωρίσω την εύρωπαϊκή ζωή, ήταν πολύ δυνατή κι' έβαζε φωτιά στο νεανικό μυαλό μου. Και τότε κατάλαβα περισσότερο πόσο ή ζωή του Γιαννόπουλου ήταν έξαρτημένη από μένα, πόσο ο Γιαννόπουλος έζούσε από μένα και για μένα. Τά γράμματά του έφταναν λαχανιασμένα, τό ένα μετά τό άλλο, στο Παρίσι. Με πλημμύριζε κυριολεκτικά με χειρόγραφα. Κι' ήταν τότε γεμάτα από ένα έξαλλο, έκρηκτικό πάθος, πότε από στοχασμούς για τή Ζωή και την Τέχνη.

» Εγώ όμως δεν τουόγραφα συχνά. Ή ζωή του Παρισιού με είχε απορροφήσει. [Είμαι κι' έδω αναγκασμένος να παραλείψω ένα μεγάλο μέρος απ' την αφήγησή της, γιατί άλλιώς θα κινδύνευα να την αποκαλύψω. Ή φωνή της, άλλωστε, παίρνει έναν τόνο γεμάτον παράπονο και τύψη.]

» Μιά μέρα πήρα ένα γράμμα της μητέρας μου, πού μου περιέγραφε την τελευταία επίσκεψη του Γιαννόπουλου. Οι κουβέντες του, ή στάση του, της είχαν φανεί πολύ παράξενες. Την έβαζαν σε ύποψίες, πού δε θέλησε να μου κρύψει. Άνησύχησα τρομερά, γιατί συνδύασα τό γεγονός με τον απογοητευμένο, τό σχεδόν άπελπισμέ-

νο τόνο πού ξεχώριζε τά τελευταία του γράμματα. Μιά νοσταλγία ξεσήκωσε μέσα μου κάτι πού έφτανε ως την τρέλλα. Δεν πέρασαν πολλές μέρες και πήρα μιὰ κάρτα του, με μιὰ φράση: «Τό τελευταίον φίλημα από την Άττικήν γήν.» Κατάλαβα άμέσως. Ό Περικλής θ' αυτοκτονούσε. Ή άγωνία μ' έπνιγε. Έπρεπε να τρέξω κοντά του. Τηλεγραφή άμέσως για λεπτά, και σε λίγες μέρες έπαιρνα τό τραίνο. Μόλις ξεκίνησα, ή ψυχή μου γαλήνεψε. Κι' άρχισα να πλάθω τό όνειρο. Κατάλαβαινα πιά πώς δε μπορούσα να κάμω άλλο, παρά να ζήσω μαζί του. Σ' όλο τό ταξίδι έκανα σχέδια, και ή ψυχή μου ξεχειλίζει από εύτυχία. Έπιτέλους φτάναμε. Άπ' τό παράθυρο κοίταζα τις έξοχές και τ' άκρογιάλια της Άττικής, τόσες άναμνήσεις, τόσες ύποσχέσεις... Ήμαστε κάπου εκεί στού Σκαρμαγκά, όταν ένας γνωστός συνεπιβάτης μου λέει:

» — Έδω πνίγηκε ο Γιαννόπουλος.

» Και μου έδειξε τό μέρος.

» Δε χρειαζόταν άλλο. Μόλις μόρεσα να ζητήσω μερικές εξηγήσεις και λεπτομέρειες. Τά γόνατά μου λύγισαν, τά μάτια μου θόλωσαν, κ' έπεσα στο κάθισμα μισοπεθαμένη. Λοιπόν δεν είχα προφτάσει!

» Μόλις έφτασα στο σπίτι, ή μητέρα μου είδε την κατάσταση μου και κατάλαβε. Την άκουσα να μου λέει: «Παιδί μου, τί κακό σού έκανα!» Ήμεινα στο κρεβάτι δυο-τρεις μέρες. Όταν, είδα ένα όνειρο. Πώς κρατούσα τό κεφάλι του Περικλή μέσα στην ποδιά μου, και χαϊδεύα τα σγουρά, ξανθά μαλλιά του. Τό πρόσωπό του ήταν χλωμό, χλωμό... Κι' εγώ τον στεφάνωνα με λουλούδια. Κι' έκλαιγα σά να τον μοιρολογούσα... Ξύπνησα άνάστατη. Σηκώθηκα άμέσως και πήρα τή στενή μου φίλη Ε. (τή μόνη ανθρώπινη καρδιά πού χτυπάει ακόμη για μένα — αλλά τον περισσότερο καιρό βρίσκεται στο έξωτερικό), να πάμε να ρίζουμε στη θάλασσα λουλούδια. Μόλις φτάσαμε, μάθαμε πώς ή θάλασσα είχε ξεβράσει ένα πτώμα, πώς τόχαν τώρα στο νεκροταφείο της Σαλαμίνας, και πώς είχαν είδοποιήσει τις άρχες. Έβαλα τή φίλη μου και φύλαγε απ' έξω, κι' εγώ έτρεξα στο έκκλησάκι, κοντά στο νεκρό. Ή θάλασσα, τόσες μέρες, τον είχε παραμορφώσει. Άλλά έμεναν ακόμη τά μαλλιά, για να τά χαϊδέψω, να κλάψω... Τόν στόλισα με τά λουλούδια πού κρατούσα, κι' έφυγα γρήγορα με τή φίλη μου, γιατί άρχισε πιά να μαζεύεται κόσμος και δε θέλαμε να μάς γνωρίσουν. Άπό μακριά παρακολουθήσαμε ύστερα, ως πού τον πήρανε για να τον θάψουν...»

Οι άναμνήσεις, όπως έρχονταν, της έπνιγαν τή φωνή. Έμεινε ύστερα κάμποση ώρα σιωπηλή, όταν φάνηκε σά να ξύπνησε στη ζωή, σά να ξανάρθε στο σήμερα.

— Και να ξέρετε, όλες οι πίκρες με

(1) Μου ανέφερε έδω ένα όνομα πού έπαιζε μεγάλο ρόλο στην πολιτική και τή διπλωματία.

βρίσκουν τώρα. Ὁ καημένος ὁ Ριρῆς μου ἦταν ἡ μόνη μου συντροφιά. Ἐφυγε τὴ νύχτα καὶ γύρισε τὸ πρωτὶ μὲ τὸ κεφάλι ζούπισμένο, γεμάτο αἷματα. Ἦταν ἕνα θέαμα ποῦ πονοῦσε ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ἔζησε παρά λίγες ὥρες. Ποιὸς ἔκαμε αὐτὸ τὸ κακούργημα; Ποιὸς μοῦ πήρε τὴ συντροφιά μου;

Ἡ φωνὴ της εἶχε γίνει κλαψάρικη, ραγισμένη. Χρειάστηκε ἀρκετὴ ὥρα γιὰ νὰ συνέλθει. Ὑστερ' ἀπὸ λίγες μέρες, μοῦ ἔφερε τὰ χειρόγραφα ποῦ δημοσιεύονται παρακάτω.

Σκέφτηκα πολὺ ἂν εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ τὰ φέρω στὸ φῶς. Ἀφοῦ ὁμως τὸ πρόσωπο ποῦ ἀφοροῦν θὰ ἔμενε κρυμμένο, νόμισα πὼς οἱ τόσο ἀποκαλυπτικές αὐτές σελίδες ἔπρεπε νὰ δημοσιευθοῦν. Ὅχι μόνο γιατί κάτι προσθέτουν στὸ ἔργο του, ἀλλὰ ἐξ ὅτι πάντων γιατί φωτίζουν, κι' ὡς ἕνα σημεῖο ἐξηγοῦν τὴ ζωὴ του. Δὲν ἔχουν

ἡμερομηνία. Φαίνεται πὼς ἀνήκουν στὴν πρώτη ἀκόμη ἐποχὴ τοῦ δεσμοῦ τους, δὲν ὁ Γιαννόπουλος, ὠριμος πιά σχεδόν, προσπαθοῦσε νὰ ἐπηρεάσει τὴ νεαρὴ φίλη του, νὰ τὴ μυήσει στὸν ψυχικὸ καὶ πνευματικὸ του κόσμον, νὰ τὴ διδάξει. Δὲν ξαίρω ἀκόμα ἂν ἀργότερα θὰ ἔχω στὴ διάθεσή μου ἄλλα γράμματα μὲ μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον — γιατί ἀσφαλῶς ὑπάρχουν τέτοια σὲ μεγάλη ἀφθονία, ποῦ ἡ κ. Χ. κρατᾷ ζηλότυπα κλειδωμένα. Καὶ μὲ τὸ δικό της ἄλλωστε, ἀφοῦ γι' αὐτὴν ἔχουν τὴ σημασία ἐνὸς ἀνεκτίμητου θησαυροῦ. Γιὰ τὴν ὥρα ὡστόσο ἔχουμε τὴν ἱστορία τοῦ μοναδικοῦ ἔρωτα τοῦ Περικλῆ Γιαννόπουλου, ἔχουμε τὴν ἐξήγηση τῆς αὐτοκτονίας του — γιατί γιὰ μένα δὲ μένει ἡ παραμικρὴ ἀμφιβολία ὅτι δὲ θ' αὐτοκτονοῦσε ὁ Γιαννόπουλος ἂν ἔμενε κοντὰ του ἡ γυναίκα ποῦ ἀγαποῦσε.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΙΝΗΣ

ΔΥΟ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ Π. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

1

Εἰς τὰ βιβλία ἀναγινώσκεις καὶ μελετᾷς, φιλιτάτη... , τὰς ἰδέας τῶν ἀνθρώπων περὶ Ὁραίου. Καὶ οἱ σκεπτόμενοι σήμερον καὶ πρὸ αἰώνων πολλῶν, ἀφ' οἷου ἔπαυσεν ἡ Ἑλληνικὴ ἰδέα διευθύνουσα δι' Ἑλλήνων τὸ ἀνθρώπινον Πνεῦμα, εἶναι πάντες ἀνθρώποι τῆς Δύσεως.

Ἀλλὰ ποῖον ὁδηγὸν δύναται νὰ ἔχη νοῦς νεαρὸς ἐν μέσῳ τοῦ παραφορωτέρου ἀνταγωνισμοῦ τῶν σημερινῶν ἰδεῶν; Πῶς δύναται νὰ ἐκλέξη τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, νὰ προτιμήσῃ τὴν γνώμην τοῦ μὲν καὶ ἀπορρίψῃ τὴν γνώμην τοῦ δέ;

Οὐδένα ἄλλον, φιλιτάτη... , ἐκτὸς τῆς πείρας, δηλαδὴ τῆς παραδοχῆς ἢ τῆς ἀπορρίψεως κατόπιν ἐφαρμογῆς καὶ πιστοποιήσεως τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκάστης ἰδέας. Ἄλλ' ὁ ἀγὼν αὐτὸς εἶναι ἐκ τῶν ὀδυνηροτάτων. Διὰ τοῦτο σοῦ προσφέρω τὴν πείραν τὴν ἐμήν, τὰ συμπεράσματα ἅπερ ἐξήγαγον ἐκ τῆς συγκρούσεως καὶ τῆς πάλης τῶν σημερινῶν ἰδεῶν, ἐκ τῆς ὀδυνηροτάτης ἐν τῷ βίῳ ἐφαρμογῆς, ἵνα χρησιμοποίησῃς αὐτὴν εἰς τὰς σκέψεις σου, ἵνα προσθέσω καὶ ἐγὼ ἐν ἔτι μέσον, ἐν ἔτι ὄπλον ἐν τῇ μελέτῃ καὶ τῇ κατανοήσει τῶν ἀνθρώπων — εἶναι ἴσως ἀσθενέστατον, ἀλλ' ἀπορρέει ἐκ τοῦ ἔρωτος πρὸς σέ, ὅστις θέλει νὰ σέ ἀπαλλάξῃ ὀδυνηρῶν ἀναζητήσεων καὶ ματαίων περιπλανήσεων ἀνά τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν, ὅστις σήμερον ἀποτελεῖ ἀφάνταστον χάος, ἐξ οὗ οὐδὲν σύστημα ἐξῆλθε ἢ δύναται νὰ ἐξέλθῃ.

Νοῦς δὲ μὴ ἐργαζόμενος συστηματικῶς καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀναγάγῃ πάσας τὰς σκέψεις τῆς ζωῆς εἰς ἐλαχίστας τινὰς Ἀρχὰς συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας νὰ ἐνεργῇ πᾶσαν σκέψιν καὶ πᾶσαν πράξιν ἐν τῷ βίῳ, ὑφίσταται τοὺς ὀδυνηροτέρους ἀγῶνας καὶ εἶναι ἔρμαιον παντὸς ἀνέμου.

Καὶ ἡ πείρα μου ἀπορρέει ἀκόμη ἐκ τοῦ σφοδροτάτου ἔρωτος μεθ' οὗ ἀνεζήτησα καὶ ἀναζητῶ τὴν ἀνθρωπίνην Τελειότητα, ἐκ τοῦ πάθους πρὸς τὴν Τελειότητα.

Εἰς τὸν ὀργανισμόν τοῦ ἀνθρώπου συμβαίνει μέρος μὲν αὐτοῦ νὰ εἶναι ἐντελῶς ὁμοιον πρὸς τὰ ζῶα, καὶ ἐπομένως νὰ διέπεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀπολύτως νόμων δι' ὧν καὶ αὐτά, καὶ μέρος αὐτοῦ διάφορον καὶ ἀνώτερον, διεπόμενον φυσικῶς ὑπὸ νόμων διαφόρων καὶ ἀνωτέρων.

Τὸ διάφορον καὶ ἀνώτερον εἶναι ὁ Νοῦς δι' οὗ ὁ ἀνθρώπος δύναται νὰ ὑποτάξῃ πάσας τὰς κατωτέρας ἐν αὐτῷ δυνάμεις τὰς ὁμοίας πρὸς τὰ ζῶα, καὶ τότε δύναται νὰ ζῆσῃ ἀνωτέραν μορφήν ζωῆς. Καὶ ἡ ἀνωτέρα αὐτῆ μορφή τῆς ζωῆς εἶναι ἡ *Διανοητικὴ Ζωή*.

Διανοητικὴν δὲ ζωὴν ἠννόησαν πρῶτοι καὶ ἐπραγματοποίησαν μόνοι οἱ ἀνθρώποι τοῦ πνεύματος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἡ πνευματικὴ δὲ ἀριστοκρατία πάντων τῶν ἄλλων ἔθνων καὶ λαῶν — μέχρι σήμερον καὶ κατ' αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀρίστας ἐποχὰς ἔζησε καὶ ζῆ μορφήν ζωῆς μετέχουσαν ἐξ

ἴσου τῆς ζωῶδους καὶ τῆς διανοητικῆς. Ἡ πλήρης διανοητικὴ Ζωή, ἡ ἀνωτάτη μορφή ἣν δύναται καὶ σήμερον τὸ ἀτόμον ἀκόπως νὰ πραγματοποιήσῃ (διότι εἶναι ἡ μόνη φυσικὴ) διέπεται ὑπὸ τριῶν νόμων: *Τοῦ Καλοῦ, τοῦ Ἀληθοῦς, τοῦ Ἀγαθοῦ*. Καὶ διέπεται ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων διανοημάτων καὶ πράξεων μέχρι τῶν ἐλαχίστων καὶ μηδαιμινοτάτων κινήσεων τῆς ζωῆς καθ' ἀπάσας ἀπολύτως τὰς ἐκδηλώσεις αὐτῆς.

Τὸ Ὁραῖον, τὸ ἀρχαῖον Καλόν, εἶναι μία τῶν τριῶν ἐνοστικῶν τάσεων τοῦ ἀνθρώπου, ἡ κατωτάτη βαθμὶς τῶν τριῶν νόμων.

Καὶ εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ κατωτάτη βαθμὶς, διότι τὸ αἶσθημα τοῦ Καλοῦ ἀνευρίσκει καὶ εἰς τὰ ζῶα (τὰ ὠραῖα ἀρρενα ἐπιδεικνύοντα τὸ κάλλος τῶν εἰς τὰ θῆλα) διότι τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ ἀνευρίσκει καὶ εἰς τὰς κατωτάτας καὶ ἀτελεστάτας ἀνθρωπίνους φυλάς (χρωματισμὸς δέρματος, κοσμήματα ἀγρίων), διότι δύναται νὰ ὑπάρχη ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀναπτύξεως τοῦ νοῦ.

Τὸ Ὁραῖον ἐκδηλοῦται δι' ὄλων τῶν Τεχνῶν. Καὶ ἀνάγκη ὅπως πᾶν τι ἐν τῇ φύσει νὰ ὑπόκειται εἰς νόμους φυσικοὺς καὶ ἐπομένως ἀναλλοιώτους. Ἡ ἀναζητήσις τῶν Νόμων αὐτῶν τοῦ Καλοῦ ἀποτελεῖ τὴν *Αἰσθητικὴν*.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀνεύρη τις τὴν τελείαν συναίσθησιν τοῦ Καλοῦ ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν τελείαν ἀντίληψιν, ἔχει ἀνάγκην τῶν μεθόδων καὶ τῶν τρόπων δι' ὧν διὰ μέσου τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων ἀνευρίσκει τις τὸ φυσικόν, τὸ ὀρθόν. Ἄρα ἔχει ἀνάγκην τῆς γνώσεως τοῦ *Ἀληθοῦς*.

Ἀλλὰ μία ἀλήθεια δύναται νὰ εἶναι τοιαύτη διὰ τὴν κατωτέραν μορφήν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς (τὴν ζωῶδη), νὰ μὴ εἶναι δὲ ποσῶς τοιαύτη διὰ τὴν ἀνωτέραν, τὴν διανοητικὴν, ἄρα διὰ νὰ πεισθῇ τις τελείως ἰδίως περὶ Καλοῦ ὅτι μία φαινομένη ἀλήθεια εἶναι πράγματι τοιαύτη, τείνει δηλαδὴ εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐκδήλωσιν τοῦ Καλοῦ, ἔχει ἀνάγκην τῆς γνώσεως τοῦ *Ἀγαθοῦ*.

Καὶ εἶναι, ὡς βλέπεις, τόσον ἀρρήκτως συνδεδεμένοι οἱ τρεῖς οὗτοι Νόμοι, ὥστε δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ σκέψις φυσικὴ καὶ νοῦς ὀρθὸς ἐὰν δὲν ἔχη τελείαν ἀντίληψιν καὶ τῶν τριῶν, ἐὰν εἰς πᾶσαν σκέψιν καὶ πᾶσαν ἀναζητήσιν δὲν ἐργάζεται ὁ νοῦς του συμφῶνως πρὸς τὰ τρία ταῦτα, ἐὰν δὲν μεταχειρίζεται αὐτά.

Ἀδύνατον νὰ ἔχη τις τὴν πλήρη συναίσθησιν καὶ γνῶσιν τοῦ Καλοῦ ἀνευ τοῦ *Ἀληθοῦς καὶ ἰδίως τοῦ Ἀγαθοῦ*, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ἡ μορφή τοῦ Ἀληθοῦς, ἰδιαίτατα δὲ ἡ μορφή τοῦ Καλοῦ.

Ἀντίληψις δὲ πλήρης καὶ πλήρης συναί-

σθησις Καλοῦ, Ἀληθοῦς, Ἀγαθοῦ εἶναι ἀδύνατος ἀνευ καθημερινῆς ἐξασκήσεως καὶ ἐφαρμογῆς ἐπὶ ὄλων τῶν σκέψεων καὶ τῶν πράξεων τῆς ζωῆς μέχρι καὶ τῶν μηδαιμινοτάτων κινήσεων.

Διότι ἀνευ τῆς ἀενάου ἐφαρμογῆς δὲν γίνεται εἰς τὸν ἀνθρώπον αἰσθητὸν ὅτι διέπεται ἡ ζωὴ του ἐξ ὀλοκλήρου ἐκ τῶν τριῶν αὐτῶν νόμων, δὲν γίνεται αἰσθητὴ ἡ πραγματικότης τῶν ἰδεῶν, ἡ πραγματικότης τῶν Νόμων αὐτῶν, δὲν γίνεται αἰσθητὸν καὶ δὲν ἀποδεικνύεται τελείως τὸ *φυσικόν* ἰδεῶν καὶ Νόμων, ἡ εὕρεσις δὲ τοῦ *φυσικοῦ* εἰς πᾶσαν σκέψιν καὶ πρᾶξιν εἶναι τὸ *μόνον στήριγμα* ἐφ' οὗ δύναται νὰ ἐδραιωθῇ ἡ πεποίθησις τοῦ ἀνθρώπου. Ἄφ' ἐτέρου δὲ ἡ μὴ ἐφαρμογὴ αὐτῶν τῶν νόμων εἰς ἀπάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς στερεῖ τὸν ἀνθρώπον εὐρυτάτου πεδίου πειραματισμοῦ καὶ βεβαιώσεως τῆς ἀληθείας τῶν ἰδεῶν.

Ὅστε συμπεραίνει τις εὐκόλως, ὅτι ἀδύνατον καλλιτέχνης, εἴτε μουσικὸς εἴτε γλύπτης εἴτε ζωγράφος εἴτε ποιητῆς, νὰ γνωρίσῃ τὴν Τέχνην, νὰ ἐννοήσῃ καὶ αἰσθανθῇ διὰ τοῦ νοῦ τὸ Ὁραῖον, χωρὶς νὰ ἔχη ἀναπτύξῃ τὸν νοῦν διὰ τῆς σπουδῆς καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῶν τριῶν νόμων τῆς ἀνθρωπίνου ζωῆς, χωρὶς δηλαδὴ νὰ ἔχη νοῦν φιλοσοφικόν. Καὶ εἶναι ἀδύνατον ν' ἀναπτύξῃ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς νόμους ἀνευ τῆς ἐφαρμογῆς ἐν τῇ καθημερινῇ ζωῇ διὰ τῆς διηνεκοῦς σκέψεως, ταυτότητος σκέψεως καὶ πράξεων. Καὶ εἶναι ἀδύνατον ὅσπιν ἰδιοφυΐαν καὶ ἂν ἔχη νὰ ἐκδηλώσῃ τελείως, πληρέστατα καὶ ὑψηλότατα τὸ ἐν τῇ ψυχῇ του Ὁραῖον.

Καὶ τὰ συμπεράσματα αὐτά, ἅτινα φαίνονται παράδοξα σήμερον, εὐρίσκονται ἀπολύτως πιστοποιημένα διὰ τῶν πραγμάτων, δηλαδὴ διὰ τῆς ζωῆς, διὰ τῆς διανοητικῆς καταστάσεως, διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων καθ' ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἰδέας καὶ τῆς Τέχνης. Καὶ νομίζω ὅτι εἶναι ἡ μόνη ἀληθὴς ἐξήγησις τῆς ἀνεφίκτου τῶν Τελειότητος.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι διατείνονται σήμερον ὅτι τὸ *Αἶσθημα* ἀρκεῖ διὰ τὸ Καλόν, εἶναι ἀληθὲς ὅτι σήμερον στηρίζονται κυρίως ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τὰ ἔργα τῆς συγχρόνου Καλλιτεχνίας, ὡς καὶ αἱ διέπουσαι αὐτὴν ἰδέαι ἀποδεικνύουν τὴν μωρίαν τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. Τὸ Αἶσθημα μόνον του εἶναι *τυφλόν*, πᾶν ἀνθρώπινον αἶσθημα ἐκδηλοῦται τελείως καὶ ἐξικνεῖται εἰς τὴν τελείαν του ἀκμὴν, ὅταν φωτίζεται καὶ καταλάμπεται ὑπὸ τοῦ Νοῦ.

Ἄλλ' ἐπίσης μωρῶς πιστεύεται σήμερον ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Νοῦ καταστρέφει τὸ Αἶσθημα, ἀληθεύει μόνον, ὅταν ὁ Νοῦς ἀναπτύσσεται *ἀντιφυσικῶς*, ὅτε καὶ ἀσφαλῶς τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἐκτροματικόν, ὅπερ καὶ συμβαίνει σήμερον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος, ἀλλ' εἶναι ὑψίστη μωρία,

όταν ο Νοῦς ἀναπτύσσεται φυσικῶς, τότε τούναντίον ὅλα τὰ αἰσθήματα ἀνθίζουν, ἐνισχύονται, εὐρύνονται, μεγαλύνονται.

Καὶ ἐὰν ἐπιτρέπεται ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων παράδειγμα ἀτομικόν, θὰ ἔφερον τὸ ἰδικόν μου.

Κατὰ τὴν ἀντιφυσικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Νοῦ, πάντα τὰ αἰσθήματα κατεπίεσθησαν, κατετάφησαν, ἐξηφανίσθησαν. Εἶτα μὲ τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν ἤνθησαν καὶ ἐμεγαλύνθησαν καὶ ἐφθασαν εἰς τὸ κατακόρυφον, παραλλήλως βαίνοντα μὲ τὸν Νοῦν.

Καὶ ἰδοὺ πῶς τὴν τελείαν ἀντίληψιν τοῦ Ἄγαθοῦ ἠκολούθησε αὐτὸ τὸ ὕμνον τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων, ὁ Ἔρωσ.

Καὶ ἰδοὺ πῶς καρδιά, ψυχὴ καὶ Νοῦς ἐν τελείᾳ ἀκμῇ συνεκεντρώθησαν ἅπαντα εἰς τὸν Ἔρωτα, καὶ ἰδοὺ πῶς καὶ διατὶ Ὁ Ἔρωσ μου εἶναι ἀπόλυτος.

Ἰδοὺ τώρα ποῖα εἶναι ἡ ἀκροτάτη διαφορά μεταξύ Ἑλληνικοῦ καὶ Δυτικοῦ Πνεύματος καὶ ποῖαι αἱ συνέπειαι αὐτῆς.

Τὸ Ἑλληνικὸν Πνεῦμα, κατορθώσαν νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ ἀνωτέρα μορφή τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶναι ἡ Διανοητικὴ, ἡ ζωὴ δηλαδὴ τῆς ὁποίας ἀπαξάπασαι αἱ δυνάμεις ὑποτάσσονται καθ' ὀλοκληρίαν εἰς τὸν Νοῦν καὶ αἱ ἐκδηλώσεις ὅλαι ἀπορρέουσιν καὶ ρυθμίζονται ὑπ' αὐτοῦ, καθισταμένου οὕτω δεσπότου ἀπολύτου, κατορθώσαν νὰ ἐννοήσῃ τοὺς τρεῖς Νόμους, τῆς ζωῆς, κατάρθωσε νὰ ἐννοήσῃ καὶ τὸ ὅτι εἶναι ἀνάγκη ἀπόλυτος τῆς διδαχῆς τῶν τριῶν αὐτῶν νόμων εἰς πάντα ποθοῦντα νὰ ζητήσῃ τὴν ἀνωτέρω ζωὴν. Καὶ διὰ τοῦτο ἀνέπτυσε εἰς πάντα ἐκπαιδευόμενον, πρῶτον νοῦν φιλοσοφικόν (ἀναζητοῦν τὸ διατὶ ἐκάστου πράγματος καὶ διδάσκον τὴν μέθοδον τοῦ σκέπτεσθαι) ἀδιακρίτως τέχνης ἢ ἐπαγγέλματος, οὕτω δὲ κατάρθου νὰ δημιουργῇ πρῶτον ἀνθρώπον λογικόν.

Κατορθώσαν νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἀντίληψις τῆς πραγματικότητος τῶν ἰδεῶν, ἀνευ τῆς καθημερινῆς ἐφαρμογῆς καθ' ἀπάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ βίου, ἀνευ τῆς ἀποδείξεως αὐτῶν ἀκριβῶς διὰ τῶν μηδαμινοτέρων πραγμάτων, κατάρθωσε μόνον αὐτὸ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν διανοητικὴν ζωὴν, καθιστῶν οὕτω τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ πνεύματος ἀπτήν ἀπόδειξιν τῶν ἰδεῶν των, καὶ διὰ τοῦ μέσου αὐτοῦ καὶ μόνον ἀπέκτησε τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τῶν ἰδεῶν, μόνον αὐτὸ ἐτόλμησε νὰ κατέλθῃ μέχρι τοῦ κοινοτάτου νοός καὶ διὰ τῶν μηδαμινοτάτων πραγμάτων ν' ἀποδεικνύῃ τὰς ὑψίστας φιλοσοφικὰς ἐννοίας, διὰ τῶν μηδαμινοτάτων ν' ἀναβιβάζῃ εἰς τὰ ὕψιστα.

Καὶ διὰ τῆς ζωῆς αὐτῆς κατάρθωσε τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ πνεύματος, τὴν ἐξάλειψιν παντός ἔργου τῶν ψευδῶν καὶ κτηνωδῶν ὀρμῶν καὶ παθῶν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν γαλήνιον καὶ φαιδρᾶν σκέψιν

πρὸ τῶν φυσικῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τὴν δημιουργίαν ἐν τῇ φιλολογίᾳ καὶ ταῖς Τέχναις τῶν ὑπερτέρων ἔργων, τὰ ὁποῖα μόνον ἔχουν τὸ ὑπέροχον χαρακτηριστικόν, τῆς μεγαλυτέρας δόσεως πραγματικότητος καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας, ἐνῶ τὸ ἀποτελούμενον σύνολον εἶναι ὑπερτερον τοῦ φυσικοῦ, πρότυπον φύσεως, οὕτως εἰπεῖν, διαπνεόμενον ὑπὸ θείας τινός πνοῆς. Διότι τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐζήτησε καὶ κατάρθωσε πρῶτον ἀνθρώπους τελείους.

Τὸ Δυτικὸν πνεῦμα ἐξ ἀντιθέτου δὲν ἤννησε ὅτι ἡ Διανοητικὴ Ζωὴ εἶναι πραγματοποιήσιμος καὶ ἡ μόνη φυσικὴ, καὶ ἐχώρισεν αὐτὴν τῆς πραγματικῆς. Συνέπεια δὲ τούτου ἦτο καὶ εἶναι ὅτι ὁ Νοῦς, μὴ ὢν ἀπόλυτος δεσπότης πασῶν τῶν δυνάμεων τοῦ ὀργανισμοῦ, δέχεται καὶ υποβάλλεται καὶ παρασύρεται πάντοτε ὑπὸ τῶν κτηνωδῶν ὀρμῶν τοῦ ἀνθρώπου, παραδέχεται τὸν ἀνθρώπον ὡς κτήνος, καὶ ἀναμιγνύει κατ' ἀνάγκην ἐν τῇ ἰδέᾳ τὰ ζωώδη ὅλα, χάνει τὴν πραγματικότητα τῶν ἰδεῶν, ἔνεκα τῆς μὴ ἐφαρμογῆς ἐν τῷ βίῳ, καὶ δημιουργεῖ οὕτω διὰ τῆς φαντασίας κόσμους καὶ συστήματα καθαρῶς ἀπραγματοποίητα.

Εἶδρον δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τὸ κτήνος ἀδυνατῶν νὰ ἀνέλθῃ μέχρι τοῦ Ἄγαθοῦ καὶ ἐπομένως ἀδυνατεῖ νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς τελείας διανοητικῆς ζωῆς καὶ ἀντιλαμβάνεται μόνον τὴν ζωώδη μορφήν τῶν δύο ἐτέρων νόμων. Καὶ πράγμα παράδοξον ἀλλ' ἀληθέστατον, οὐδεὶς τῶν σοφῶν τῆς Δύσεως ἐξήρθη μέχρι τοῦ Ἄγαθοῦ. Καὶ τοῦτο διότι ἡ ἀντίληψις αὐτῆ καὶ ἰδίως ἡ ἐξάσκησις ἐν τῇ ἰδέᾳ καὶ τῷ βίῳ, βασιζέται ἐπὶ τοῦ ὑπερβολικοῦ αἰσθήματος ὅπερ μόνον ἔχει ἡ Ἑλληνικὴ Φυλὴ. Καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει τὴν φυσιολογικὴν σχεδὸν ἀδυναμίαν τῶν Δυτικῶν, εἶναι ὅτι πάντες ἐποδηγετήθησαν καὶ ποδηγετοῦνται διαρκῶς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, καὶ χθὲς ἀκόμη ὁ Brunetière ἔγραψεν, ὅτι ὅλαι αἱ ἀνώτεροι αἰσθητικαὶ μέχρι τῶν νεωτάτων καὶ πρωτοτυποτάτων φαινομένων, μέχρι καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς Religion du Beau τοῦ Ruskin, ἀπορρέουν ὅλαι ἐξ ὀλοκληροῦ ἐκ τοῦ Πλάτωνος, ἂν καὶ ἔλεγε περὶ τούτου ὅτι «il pense comme un enfant»!

Καὶ διὰ τοῦτο ἀκόμη ὅλα των τὰ ἔργα βρίθουν τῶν ποταποτέρων αἰσθημάτων καὶ πραγμάτων, δι' αὐτὸ οἱ φιλόσοφοι βλέπουν μόνον τὸ κακόν, τὴν ζωὴν οἰκτροτάτην, τὸν ἀνθρώπον ὃν δυστυχισμένον (ὡς ἂν ἡ φύσις ἐδημιούργει ὄντα δυστυχισμένα!), ὃν κυμαινόμενον διαρκῶς, ὅπως καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, μεταξὺ τῶν ζωωδῶν ὀρμῶν καὶ τάσεων ἀνωτέρων, μὴ ἐννοοῦντες ὅτι αἱ ἀνώτεροι αὐταὶ τάσεις ἀπαιτοῦν τὴν μεταβολὴν ὄλων λοιπῶν συμφώνως πρὸς αὐτάς, μὴ δυνάμενοι νὰ εἶναι εὐδαιμόνες, μὴ δυνάμενοι νὰ φθάσωσι μέχρι τῆς φύσεως, ἵνα προσεγγίσωσι τὴν τελειότητα.

Καί δι' αὐτὸ δικαίως ὁ Taine, παραβάλλων τὴν Ἑλληνικὴν πρὸς ἄλλας φιλολογίας, λέγει:

« Πᾶσα τῆς φιλολογίας αὐτῶν παραβολὴ πρὸς τὴν φιλολογίαν τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ μέσου αἰῶνος καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, πᾶσα σύγκρισις τοῦ Ὀμήρου πρὸς τὴν Θείαν Κωμωδίαν, τὸν Φάουστ, ἢ τὰς Ἰνδικὰς ἐπόποιας, πᾶσα ἀντιπαραθέσις τοῦ πεζοῦ αὐτῶν λόγου πρὸς πάντα ἄλλον παντός ἄλλου αἰῶνος ἢ πάσης ἄλλης χώρας, θέλει πείσει ἡμᾶς ὅτι πρὸς τὸ φιλολογικὸν αὐτῶν ὕφος πᾶν ἄλλο ὕφος παραβαλλόμενον εἶναι ἐμφατικόν, φορτικόν, ἀνακριβές, καὶ βεβιασμένον, πρὸς τοὺς ἠθικοὺς αὐτῶν τύπους πᾶς τύπος ὑπερβολικός, εὐτελής, νοσηρὸς, πρὸς τὰς ποιητικὰς καὶ ρητορικὰς αὐτῶν εἰκόνας πᾶσα εἰκὼν μὴ γενομένη κατὰ μέτρησιν αὐτῶν δυσανάλογος, κακῶς ἡρμοσμένη, διάστροφος ἐξ αὐτοῦ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς ».

Καί τοῦτο ἀπολύτως ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν Τεχνῶν ὅλων καὶ παντός ἐν γένει τοῦ Πνεύματος.

Ἐκ τῆς ἀδυναμίας δὲ νὰ ἐννοήσουν τὴν Ἑλληνικὴν Νομοθεσίαν τοῦ Πνεύματος, κατέρριψαν πρὸς τὰς ὀρθὰς θεωρίας χωρὶς νὰ δύνανται νὰ δημιουργήσουν νέας καὶ ἐδραίας, δημιουργήσαντες οὕτω μόνον τὸ σημερινὸν χάος τῶν θεωριῶν καὶ τῶν ἰδεῶν πρὸ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς τολμᾷ νὰ βεβαιώσῃ τι καὶ πάντες προτιμοῦν ν' ἀρνοῦνται καὶ νὰ καταρρίπτουν πᾶσαν τυχὸν ἐμφανιζομένην νέαν ἢ ἀρχαίαν ἰδέαν.

Ὡστε εἶναι κατάδηλον δι' ἐμὲ τοῦλάχιστον ὅτι εἰς τὰ ζητήματα τῆς Τέχνης ἀνάγκη ἀπόλυτος, ἐάν θέλῃ τις ν' ἀτενίσῃ πρὸς ὕψη Καλλιτεχνικά, νὰ συμμορφωθῇ ἐντελῶς πρὸς τὰς θεωρίας καὶ τὰς ἰδέας τῶν ἀρχαίων χωρὶς ν' ἀναμίξῃ τὰ ξένα καὶ σκοτεινά, χωρὶς ν' ἀναγκασθῇ ν' ἀμαυρῶσιν πρῶτον τὴν ψυχὴν καὶ τὸν Νοῦν ἵνα ἔπειτα δι' ἀγῶνων ὀδυνηρῶν καὶ ἀπελπίσας δεινοτάτης ἀποβάλλῃ τὰς ψευδεῖς ἰδέας καὶ θεωρίας.

Ὡστε ὁ καλλιτέχνης δέον πρῶτον νὰ μορφώσῃ Νοῦν ἵνα δύναιται δι' αὐτοῦ νὰ

(Τὸ Β' γράμμα στὸ ἐρχόμενο)

ἐννοῆ, νὰ γνωρίζῃ τὸν τρόπον τοῦ ἀναζητεῖν τὸ ὀρθόν, ἵνα ἔχῃ ψυχὴν ὑψηλοτάτην καὶ γαληνοτάτην, πράγμα ἀναγκαιοτάτον διὰ τὴν διηνεκὴ συγκέντρωσιν ὅλων τῶν δυνάμεων τῆς ζωῆς εἰς τὴν ἀναζητήσιν τοῦ Καλοῦ, ἵνα οὕτω ἀποβλέπῃ εἰς τὸ ὑψηλόν (sublime) ἐν τῇ Τέχνῃ.

Ὁ μοναδικὸς τρόπος τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Ὠραίου ἀκόπως καὶ φυσικῶς εἶναι νὰ ἔχῃ τις ὄχι ἰδιοφυΐαν, ἀλλὰ ὠραίαν ψυχὴν. Διότι ἀδύνατον ὠραία ψυχὴ νὰ ἐκδηλώσῃ τί μὴ ὠραῖον. Διότι τὸ Ὠραῖον εἶναι τὸ φυσικὸν ἄνθος τῆς ὠραίας ψυχῆς.

Ὡστε ἡ ζωὴ τοῦ Καλλιτέχνου καὶ παντὸς σκεπτομένου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀντιλήψεως καὶ ἐφαρμογῆς ἐν τῇ ἰδέᾳ καὶ τῇ πράξει τοῦ Καλοῦ, τοῦ Ἀληθοῦς καὶ τοῦ Ἀγαθοῦ, ἢ ζωὴ καὶ ἡ εὐδαιμονία. Ἡ τελεία ἀντίληψις τῆς Τέχνης ἐπίσης, ἐπίσης ἡ δύναμις καὶ τὸ ὕψος τῶν ἔργων του.

Τότε ἀποκαλύπτεται εἰς ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, ἀποκαλύπτεται ὑπὸ τὴν ὀφίστην αὐτοῦ μορφήν αὐτὸ τὸ Καλόν.

Ὡστε κύριον ἔργον τοῦ καλλιτέχνου εἶναι νὰ καταστῇ αὐτὸς πρῶτος τέλειον καλλιτέχνημα καθ' ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, καὶ ὅσον τελειότερον καταστῇ, τόσοσον τελειότερον θὰ ἀντιληφθῇ τὴν Τέχνην, τόσοσον τελειότερα ἔργα θὰ παραγάγῃ.

Ἰδοὺ ἡ λύσις κατ' ἐμὲ προβλήματος, φιλιότη... , χάριν τῆς ὁποίας ὁ Νοῦς μου ὑπέστη τὰς ὀδυνηροτέρας ἀναζητήσεις καὶ τοὺς ὀδυνηροτάτους τῶν διανοητικῶν ἀγῶνων.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ

Παρατήρησε τώρα πῶς συμβαίνει νὰ συνδέωνται πάντα ταῦτα καὶ νὰ ἀλληλοστηρίζονται μὲ τὰ γραφέντα μερὶ τῶν μηδαμινῶν πραγμάτων τῆς ζωῆς, μετὰ τῶν στάσεων καὶ τῶν Κινήσεων.

Καὶ ἔχεις ἐκ τούτου τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἀληθείας, ὅπερ εἶναι ὅτι μία ἀλήθεια παντοῦ καὶ πάντοτε δύναιται νὰ ἐφαρμοσθῇ, παντοῦ δύναιται ν' ἀποδειχθῇ ἐφ' ἀπάντων.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ ὠραιότερο ἄνθος εἶναι ἐκεῖνο ποὺ γρήγορα μαραίνεται. Σκύψε γρήγορα πάνω ἀπὸ τὸ ἄρωμά του.

ANDRÉ GIDE

Μέσα στὸ ὠραῖο πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὸ ἠθικό.

SCHULZER

Δεῖσθαι συμβουλεύω νὰ σκοτώσετε τὶς αἰσθήσεις σας, ἀλλὰ νὰ τὶς καθαρίσετε.

NIETZSCHE